

апостольському делегату в Канаді про стан екзархату та його адміністрації, кожні десять років здійснював візит *ad limina*. Окрім того, в декреті від 1930 р. вміщено конкретні рекомендації щодо діяльності, навчання і духовного життя духовенства; подолання фінансових труднощів, які існували в екзархаті; особливості укладання змішаних шлюбів і святкування релігійних свят; організації церковних зборів тощо. На нашу думку встановлення чітких вимог до організації церковного життя, прав і обов'язків духовенства позитивним чином вплинули на розбудову РГКЦ у Канаді. Звертає на себе увагу небажання Ватикану зміцнювати зв'язки між Матірньою церквою, у даному випадку між Галицькою митрополією та РГКЦ, що суперечило настроям і бажанням греко-католиків у Канаді. Відзначимо, що ця юрисдикційна норма збережена до сьогоднішнього дня.

Список використаних джерел

1. Декрет про катедралик (25 січня 2015 р.) // Dekret pro katedratyk (25 sichnja 2015 r.). – URL: <https://ugcc.fr/publications/official-documents/dekret-pro-katedratyk/>
2. Казимира Б. Митрополит Андрій Шептицький та канадійські українці. Ювілейна пам'ятка 25-ліття новіціату оо. Василян у Канаді. 50 літ на службі Богові й народові (1902–1952). – Вид. оо. Василян у Торонті, 1953. – С.125–149. // Kazymira B. Mytropolyt Andrij Sheptyc'kyj ta kanadijs'ki ukrai'nci. Juvilejna pam'jatka 25-litja novicijatu oo. Vasylijan u Kanadi. 50 lit na sluzhbi Bogovi j narodovi (1902–1952). – Vyd. oo. Vasylijan u Toronti, 1953. – S.125–149.
3. Путівник по Східному Кодексу: Коментар до Кодексу Канонів Східних Церков / За ред. Дж. Недунатта / 3 англ. пер. О. Гладкий. – Львів: «Свічадо», 2008. – 792 с. // Putivnyk po Shidnomu Kodeksu: Komentar do Kodeksu Kanoniv Shidnyh Cerkov / Za red. Dzh. Nedung'atta / Z angl. per. O. Gladkyj. – L'viv: «Svichado», 2008. – 792 s.
4. Хортік О. Тлумачний словник термінів канонічного права. – Тернопіль: Астон, 2013. – 216 с. // Horytk O. Tlumachnyj slovnyk terminiv kanonichnogo prava. – Ternopil': Aston, 2013. – 216 s.
5. Acta Apostolicae Sedis (4). – Rome, 1912. – 807 p.
6. Acta Apostolicae Sedis (5). – Rome, 1913. – 624 p.
7. Acta Apostolicae Sedis (21). – Rome, 1929. – 828 p.
8. Acta Apostolicae Sedis (22). – Rome, 1930. – 652 p.
9. All Catholic Bishops. – URL: <http://www.catholic-hierarchy.org/bishop/bcassetta.html>
10. Bassett W. The determination of rite, an historical and juridical study. Gregorian University Press. Piazza Della Pilotta. – Roma, 1967. – 281 p.
11. Brogi M. La Congregazione per le chiese orientali. La Curia Romana Nella Costituzione Apostolica «Pastor bonus». Vatican City, Libreria Editrice Vaticana, 1990. – P.239–267.
12. Cassetta P. Relazione con sommario: Circa la nomina di un Vescovo Ruteno per l'assistenza dei fedeli di quell rito emigrate nel Canada. Ponzana, no.6, Prot. 31945, July 1912. Tipografia Poliglotta Vaticana. – Rome. – P.19–22.
13. Decree, Quo firmior. Acta Apostolicae Sedis (33). – Rome, 1941. – 566 p.
14. Diederichs M. The Jurisdiction of the Latin Ordinaries over their Oriental subjects. Canon Law Studies, no.229. – Washington, DC. Catholic University of America, 1946. – P.1–27.
15. Dziob M. The Sacred Congregation for the Oriental Church. Canon Law Studies, no.214. – Washington, D.C., Catholic University of America, 1945. – 195 p.
16. Hunchak N. Canadians of Ukrainian Origin: Population. – Winnipeg: Ukrainian Canadian Committee, 1945. – 165 p.
17. John Paul II. Codex Canonum Ecclesiarum Orientalium (CCEO). October 25, 1990. Acta Apostolicae Sedis (82). – Rome, 1990. – P.1033–1363.
18. Marti F. I Rutheni negli Stati Uniti. Santa Sede e mobilita umana tra Ottocento e Novecento. Pontifica Universita Della Santa Croce. – Milano, 2009. – 633 p.

19. McVay A. God's martyr, history witness: Blessed Nykyta Budka, the first Ukrainian Catholic Bishop of Canada. – Edmonton: Ukrainian Catholic Eparchy of Edmonton, 2014. – 613 p.

20. Morrissey F. The Development of Ecclesiastical Particular Law in Canada. Canadian Catholic Historical Association, Study Sessions 50 (1983). – P.141–158.

21. Motiuk D. Eastern Christian in the New World: an historical and canonical study of the Ukrainian Catholic Church in Canada. – Edmonton, 2005. – 425 p.

22. Petryshyn J. Peasants in the promised land: Canada and the Ukrainians (1891–1914). – Toronto: James Lorimer & Company, 1985. – 270 p.

23. Ploechl W. Two Hundred Years – Etsi pastoralis (1742–1942). The Jurist, 2 (1942). – P.211–213.

24. Pospishil V. The Ukrainians in the United States and Ecclesiastical Structures. The Jurist, 39 (1979). – P.368–422.

25. Procko B. Soter Ortynsky: First Ruthenian Bishop in the United States, 1907–1916. The Catholic Historical Review, 48 (1973). – P.513–533.

26. Roberson R. The Eastern Christian Churches: A Brief Survey, 6th rev.ed., Rome, Orientalia Christiana, Pontificio Istituto Orientale, 1999. – P.145–146.

27. Senyshyn A. Ukrainian Catholic in the United States. Eastern Churches Quarterly, 6 (1945–1946). – P.439–458.

Volik N. V., Ph.D. student, Volodymyr Hnatiuk Ternopil National Pedagogical University (Ukraine, Ternopil), n_volik@ukr.net

Comparative analysis of the decrees «Fidelibus Ruthenis» and «Graeci-rutheni Ritus» and their impact on the religious life of Canada

The historical prerequisites for the proclamation of decrees «Fidelibus Ruthenis» and «Graeci-rutheni Ritus» by the Congregation for the Oriental Churches have been analyzed in the article. The main purpose of issuing decrees was to settle the relationship between the Greek Catholic and Roman Catholic population and their clergy in Canada was determined, common characteristics and distinctive features of these documents have been highlighted. Special attention has been paid to the administrative and canonical development of the Ruthenian Greek-Catholic Church in Canada after the proclamation of the decrees. The peculiarities of the received authority of the first Greek Catholic bishop in Canada – Nykyta Budka are analyzed. The recommendations given by the Holy See contained in the decrees and were associated with the activities of the clergy, overcoming financial difficulties, peculiarities of marriage, the celebration of religious holidays and organization of church congregations. The author has proved that the main negative consequence of the adopted decrees was that the jurisdictional connection between the Galician Metropolitan and the Ruthenian Greek Catholic Church in Canada was not established.

Keywords: «Fidelibus Ruthenis», «Graeci-rutheni Ritus», Congregation for the Oriental Churches, Ruthenian Greek Catholic Church, Canada, decree, jurisdiction, immigration.

* * *

УДК 101:165

Муляр В. І.,
доктор філософських наук, професор,
завідувач кафедри гуманітарних і соціальних наук,
Житомирський державний технологічний університет
(Україна, Житомир), Vim54@ukr.net

Філософсько-освітня концепція Платона

Актуалізується філософсько-освітня концепція Платона як одна з визначних моделей навчання і виховання давньогрецького соціуму. Обґрунтовується органічний зв'язок освітньо-філософських поглядів Платона з його загальнофілософським вченням, зокрема, про еталонні прообрази, які є вічними і такими, що не зазнають трансформації, залишаючись досконалими у всіх своїх проявах, а тому недосяжними у своїй досконалості для будь-яких власних реальних, земних, предметних прототипів. Таким чином, обґрунтовується душа як вічна сутність людини і процес людського пізнання як пригадування душею того, що вона бачила, коли йшла поряд з богом і піднімалася до справжнього буття. В сутності філософсько-освітньої парадигми Платона – формування громадянина досконалої держави як культивування найвищих чеснот: мудрості, мужності, стримуючої міри і справедливості; освіта і виховання під контролем

держави. Розкрито сутність калокагатії як моральної краси громадянина давньогрецького соціуму. Виділені дві основні частини навчання і виховання: гімнастичне і мусичне. Висвітлені роль і місце танцю та боротьби як стрижнів гімнастичного виховання, а також основні зразки мусичного виховання. Показана виняткова монополія держави на освіту і виховання, а відтак класова сутність платонівської філософсько-освітньої концепції.

Ключові слова: еталонні прообрази, людська душа, пізнання як пригадування, калокагатія, гімнастичне виховання, мусичне виховання, танець, боротьба, піснестіви, державна монополія на освіту і виховання.

Давня Греція, як відомо і давно доведено, зробила винятковий внесок в історію людської цивілізації. Виступивши у якості фактичного витoku західноєвропейського соціуму та його культури, вона започаткувала і розвинула майже усе різноманіття людської життєдіяльності практично в усіх сферах буття європейської людності, що можна простежити від найдавніших часів і до сьогодні. Особливо значуща роль давньогрецької міфології, філософії, мистецтва, медицини, культури в цілому. Віддаючи належне давнім грекам, все ж наполягатиму на тому, що ключову позицію у просторі цього видатного феномену людства займала філософія як «цариця науки», як спосіб духовно-світоглядного освоєння буття, як сфера культури давніх греків, яка формувала і шліфувала методологію комунікації людини зі світом. Що ж до самої філософії, то, не зважаючи на величезне розмаїття відповідних наукових течій, шкіл, концепцій, а також персоналій, ім'я великого Платона виділяється особливо.

Платон народився на одному із Саронічних островів – Егіні, що в Егейському морі. За переказами перша назва острова – Енонія, а коли Зевс приніс на цей острів німфу Егіну, відтоді він став зватися її ім'ям. Родина Платона була аристократичною і брала активну участь у політичному житті Афінської держави. Батько Платона, Арістон, походив від Кодра, останнього племінного царя Аттики. Мати – Периктіона була спорідненою з родиною Солона, афінського реформатора і законодавця, одного з «семи мудреців». Справжнє ім'я Платона – Аристокл. За переказом ім'я Платон (грецьк. *platus* – «повний», «широкоплечий») він отримав від Сократа за ширину двох частин тіла – грудей і лоба.

Платон, очевидно, належить до числа дуже небагатьох давньогрецьких інтелектуалів, життя і діяльність яких були дуже глибоко пов'язані з історичним та філософсько-інтелектуальним контекстом Давньої Греції того чи іншого періоду. І без розуміння якого надзвичайно важко осягнути логіку і висновки таких філософів. Платон в цьому контексті – найяскравіша ілюстрація. Він народився тоді, коли афінська (по суті рабовласницька) демократія зазнавала поступового занепаду і неминуче скочувалася в глибоку кризу, яку з особливою силою оголосила Пелопоннеська війна зі Спартою. Як пише К. Поппер у своїй книзі «Відкрите суспільство та його вороги», «Платон жив у часи воєн і політичної боротьби, які... були ще бурхливіші від тих, що дошкуляли Гераклітові... Платон народився під час війни, і йому виповнилося майже двадцять чотири роки, коли війна скінчилася» [8, с. 31] (404 р. до н.е., падіння Афін – В. М.). Тому, як і будь-які серйозні події чи трансформації в суспільстві викликають «бродіння мас», так само занепад Афінської демократичної держави на тлі Пелопоннеської війни виявив найрізноманітніші дискусії навколо перспектив афінського суспільства. В ці дискусії, які часом набирали характеру справжніх

інтелектуальних воєн, включалися відомі на той час мислителі, серед яких – Протагор, Сократ, Гіппій, Продік Кеосський, Критон, Арістід, Ксенофонт та інші. Виявляючи свої погляди на процеси, що в той час відбувалися, кожен з них пропонував шляхи і методи виходу з кризи. Однак лише Платон зумів фундаментальним чином усвідомити тенденції розгортання суспільно-політичних подій тієї епохи і запропонувати принциповий рецепт виходу з того становища, в якому опинилася Афінська держава. Будучи палким прихильником методу діалектики і розуміючи, що, як казав Геракліт, «все тече, все змінюється», Платон, однак, категорично виступив проти суспільних змін, вважаючи, що вони несуть загрозу афінському суспільству. «Десь каже Геракліт, що все рухається і ніщо не перебуває у спокої і, уподібнюючи суцю течію річки, він каже, що неможливо двічі ввійти в ту саму річку» [1, с. 33]. Усвідомлюючи усю даремність сподівань на те, що можна повернути все назад, Платон, з іншого боку, ніяк не міг змиритися з тим, що зміни, які насуваються, є безповоротними. Це приводило його в стан глибокого психологічного і духовного розладу. Він писав: «Бачучи, як усе розкитуються і змінюється безладно, я відчував розпач і запаморочення» [8, с. 32]. Платон підсумував свій суспільний досвід, запропонувавши закон суспільного розвитку, згідно з яким «усі соціальні зміни є розпадом, загинанням або виродженням» [8, с. 32]. Таким чином, володіючи безмежним талантом аналітика, цей давньогрецький інтелектуал став першим в європейській історії апологетом так званого «закритого суспільства», створивши теорію досконалої держави як ідеального зразка такого суспільства.

Для розуміння філософсько-освітньої концепції Платона важливо взяти до уваги його суто філософські основи. В цьому контексті зазначу, що Платон став фактичним родоначальником філософського ідеалізму у західноєвропейській філософській традиції. Ця його світоглядна позиція, безсумнівно, пов'язана з вирішенням фундаментального питання про начала. Розвиваючи сократівську проблему формулювання понять, Платон «вперше поставив питання про сутність речей та їх, сутностей, місце перебування. Поклав початок вченню про еталонні першообрази [(грецьк.: *paradeigma* – парадигма), (грецьк.: *idea* – ідея)], дивлячись на які, Деміург (грецьк.: *de mouyrgos*), творець Всесвіту, матрицює світ речей» [9, с. 214].

Ілюструючи своє вчення на прикладі феномена прекрасного, давньогрецький інтелектуал зазначає: «Я хочу показати... той вид причини, який я дослідив... і з нього починаю, покладаючи в основу, що існує прекрасне само по собі, і блага, і велике, і все інше» [6, с. 59]. І далі: «Хто буде в правильному порядку споглядати прекрасне, той... побачить щось дивовижно прекрасне по природі... щось, по-перше вічне, тобто таке, що не знає ні народження, ні загибелі, ні росту, ні збіднення, а по-друге, ні в чомусь прекрасне, а в чомусь потворне, ні колись, десь для когось і порівняно з чимось прекрасне, а в інший час, в іншому місці, для іншого і порівняно з іншим потворне. Прекрасне це постане йому ні у вигляді якогось обличчя, рук або іншої частини тіла, ні у вигляді якоїсь речі або знання, ні в чомусь іншому, хоч то тварина, Земля, небо або ще щось, а саме по собі, завжди в собі однакове; всі ж інші різновидності прекрасного

дотичні до нього таким чином, що вони виникають і гинуть, а його не стає ні більше, ні менше, і ніяких впливів воно не відчуває. І той, хто... піднявся над окремими різновидностями прекрасного і почав досягати саме прекрасне, той, мабуть, майже у цілі» [5, с. 121]. «І треба бути винятково обдарованим, щоб зрозуміти, що існує певний рід кожної речі і сутність сама по собі, а ще дивовижніша обдарованість потрібна для того, щоб дошукатися до всього цього, детально розібратися у всьому і роз'яснити іншому» [4, с. 357].

Наступною ланкою в логіці платонівської філософсько-освітньої концепції є, безсумнівно, його трактування феномену знання. Оскільки, за його переконаннями, в основі світу лежать вічні сутності, які ніколи і ніяким чином не зазнають трансформацій, залишаючись досконалими у всіх своїх проявах і недосяжними у своїй досконалості для будь-яких власних реальних, земних, предметних прототипів, то, очевидно, що і знання людини ґрунтуються на аналогічних сутностях. І людське пізнання не уникає вказаного порядку. З іншого боку, якщо знання має свої вічні сутності, то і людина, яка здатна пізнавати навколишній світ і саму себе, також повинна мати свою, власну вічну сутність. Такою сутністю Платон вважав душу. Він стверджував, що знання невіддільне від душі, яка так само вічна, як вічними є первинні сутності, еталонні першообрази. «Якщо існує те, – зазначав Платон у «Федоні», – що постійно у нас на язиці, – прекрасне і добре, і інші подібного роду сутності, до яких ми зводимо все, отримане в чуттєвих сприйняттях, причому виявляється, що все це дісталось нам від самого початку, – якщо це так, то з тією ж необхідністю, з якою є ці сутності, існує і наша душа, перш ніж ми народимось на світ. Якщо ж вони не існують, хіба не шло б наше міркування зовсім по-іншому? Значить, це так, і в однаковій мірі необхідно існування і таких сутностей, і наших душ ще до нашого народження, і, мабуть, якщо немає одного, то немає і іншого?» [6, с. 31]. І далі: «Наші душі і до того, як їм довелося виявитися в людському обличчі, існували поза тілом і вже тоді володіли розумом» [6, с. 31].

Як бачимо, тлумачення феномену знання і душі є логічним продовженням концептуальної лінії Платона про начала, їх вічність, незмінність, повну досконалість. Тоді виникає наступне питання: що таке процес пізнання і як він здійснюється? Врешті, як в такому разі можливе навчання, освіта в цілому з її процесами навчання і виховання? Тут варіантів для давньогрецького інтелектуала немає: людське пізнання Платон пояснює як процес пригадування душею того, що вона бачила. «... Людська душа, – пише Платон у «Федрі», – може отримати і життя тварини, а з тієї тварини, що була колись людиною, душа може знову вселитися в людину; але душа, яка ніколи не бачила істини, не набуває такого стану, адже людина повинна досягти [її] у відповідності з ідеєю, яка виходить від багатьох чуттєвих сприйняттів, але зводиться розсудком воедино. А це є пригадування того, що колись бачила наша душа, коли вона йшла поряд з богом, зверхньо дивилась на те, що ми зараз називаємо буттям, і піднімалась до справжнього буття. Тому по справедливості окрилюється лише розум філософа: у нього завжди в міру його сил пам'ять повернена на те, чим божественний бог. Тільки людина, яка правильно користується такими пригадуваннями, завжди посвячена в довершені тайнства, стає дійсно досконалою» [7, с. 158].

Логіка платонівських поглядів на проблему начала, знання, душі та пізнання дає можливість нам сформулювати його філософсько-освітню парадигму: формування громадянина досконалої держави, в якій культивуються найвищі чесноти: мудрість, мужність, стримуюча міра і справедливість; освіта і виховання під контролем держави. «Належне виховання повинно виявитися в силах зробити і тіла і душі найпрекраснішими і найкращими», – пише Платон в «Законах» [3, с. 238]. «Щоб тіло стало найпрекраснішим, необхідно... просто-напросто виростити його з малих років найбільш правильним способом» [3, с. 238]. «Адже головні риси характеру кожної людини складаються в силу звички саме в цьому віці» [3, с. 243] (за думкою Платона, до трьох років – В. М.). В цих висловлюваннях Платона – головний зміст так званої калокагатії – одного з найважливіших феноменів давньогрецької системи навчання і виховання, особливо часів Платона, і одного з найпопулярніших термінів давньогрецької етики, педагогіки і філософії. В «Діалогах» Платона ми знаходимо, що «калокагатія (calocagathos) – здатність обирати найкраще» [2, с. 430]. А це найкраще має дві обов'язкові складові – красу і добро. В перекладі з давньогрецької калокагатія і означала поєднання прикметників «калос – прекрасний» і «кагатос – добрий», що в сутності трактувалось як «моральна краса». Таким чином, людина, до якої застосовували термін калокагатії, в Давній Греції сприймалась як людина прекрасна, добродійна, людяна, яка в своїй чесності є довершеною, досконалою. Така її людська якість в ті часи набувала неабиякого змісту і значущості, нерідко важливішого, ніж самі слова цієї людини. Недаремно давні греки пам'ятали вислів видатного реформатора Солона про те, «калокагатії довіряй більше, ніж клятві».

В рамках калокагатії як ідеалу формування людини Платон обґрунтовує основні складові частини навчання і виховання. Він пише в «Законах»: «Навчання, – потрібно давати... двоє: тіло слід навчати гімнастичному мистецтву, а душу для розвитку її чесноти – мусичному. Те, що відноситься до гімнастичного мистецтва, в свою чергу поділяється на два види: по-перше, це танець, по-друге, боротьба. Один вид танцю відтворює мову Музи, зберігаючи величність і разом з тим благородство; інший вид служить для надання здоров'я, спритності і краси членам і частинам самого тіла за допомогою належних кожному з них загибань і розгибань, причому з ритмічних рухів складається весь танець, який безперервно з ними пов'язаний» [3, с. 246–247].

В рамках гімнастичного виховання Платон відводить вагому роль боротьбі, значення якої особливо проявляється на війні. «В боротьбі стоячи, коли стараються вивільнити [із захвату] потилицю, руки, боки і ревниво та завзято трудяться заради благовидної потуги, а також здоров'я, це корисно у всіх відношеннях. Такою боротьбою не можна нехтувати; навпаки її потрібно прописати як учням, так і вчителям... Учителі хай доброзичливо усе це викладають, а учні з вдячністю сприймають» [3, с. 247]. Про іншу складову гімнастичного виховання давньогрецький філософ пише так: «Що стосується усіх інших рухів тіла – більшу їх частину правильно було б назвати свого роду танцем – то тут потрібно розрізняти два роди: перший відтворює, з підвищеною метою, рухи красивіших тіл; другий ж

відтворює, з низинною метою, рухи тіл потворних. В свою чергу низинний рід танцю розпадається на два види, та і серйозний рід – також на два... Один відтворює рух красивих тіл і мужньої душі на війні або в обтяжливих обставинах, а інший – ті рухи, з якими поміркована душа віддається благим справам і помірним задоволенням. Такий танець можна, у відповідності з його природою, назвати мирним. Войовничий ж танець... правильно назвати «пірріою». Шляхом відхиленя і відступів, стрибків у висоту і пригинаня він відтворює прийоми, що допомагають уникнути ударів стріл; намагається він відтворювати і рухи протилежного роду, які пускаються в хід при наступальних діях, тобто при стрільбі з лука, при метанні дротика і при нанесенні різних ударів... В свою чергу при будь-якому мирному танці потрібно звертати увагу, чи правильно і чи не всупереч природі береться хто за цей прекрасний танець... Слід відділити сумнівний вид танцю від танцю, що не викликає ніяких сумнівів» [3, с. 268].

Не меншу увагу Платон виявив і до мусичного навчання і виховання, в рамках якого він вирізняв низку особливостей. В «Законах» видатний грек пише: «... Перший зразок для піснеспівів... полягає... в красномовстві. Хай рід піснеспівів буде в нас у всіх відносіях красномовний. Що ж буде другим законом мусичного мистецтва після красномовства? Чи не молитви тим богам, яким ми щоразу приносимо жертви?... А третім законом... буде ось такий: поети повинні знати, що молитва до богів – це прохання; і вони повинні звернути всіляку увагу на те, щоб під видом добра не попросити ненароком зла... Після цього відразу можна встановити закон, який не зустріне заперечень: слід шанувати схвальними піснями громадян, що спочили, хто тілом і душею здійснив прекрасні, важкі справи і був слухняний законам» [3, с. 252–253].

Говорячи про філософсько-освітню концепцію Платона, не можна не зазначити, що вся вона пронизана принципами класовості та державної монополії на освіту і виховання. Великий грек мислив в руслі панівної на той час парадигми суспільно-класової ієрархії давньогрецького соціуму. У відповідності до неї громадянами держави вважалися лише вільні люди, не раби і не військовополонені. Таким чином, платонівський ідеал освіти і виховання поширювався лише на правлячий клас. Про це чітко писав К. Поппер у своїй книзі «Відкрите суспільство та його вороги», вважаючи Геракліта і Платона родоначальниками серед таких ворогів, а відтак першими апологетами так званого «закритого суспільства», фактично тоталітарного в своїй сутності. Відзначаючи освітній елітаризм Платона, який полягав у тому, що той усю концепцію освіти створив лише для правлячого класу, К. Поппер зазначав: «У Платоновій державі освіта є класовою монополією... Лише представники правлячого класу здобувають освіту» [8, с. 318–319].

Щиро вірячи в те, що тільки держава має виняткове і монополієне право на навчання і виховання, і що таке навчання і виховання має бути спрямоване лише на правлячий клас, сам Платон під правлячим класом розумів не тільки чоловіків, але й жінок. «Наше побажання, – писав він в «Законах», – щоби жінки поряд з чоловіками підлягали вихованню і усій решті» [3, с. 258]. А також: «І хлопчики, і дівчатка повинні навчатися

танців і гімнастичних вправ» [3, с. 266]. Обгрунтовуючи свій висновок, давньогрецький філософ звертається до давніх переказів, які говорять про те, що жінкам нарівні з чоловіками прописано вправлятися не тільки у верховій їзді, але й у стрільбі з лука та застосовуванні іншої зброї. «Я стверджую, – пише Платон, – що оскільки це взагалі можливо, то надзвичайно нерозумно вчиняють зараз в наших місцях, коли не привчаються до цього з усіх сил одностайно і однаково як чоловіки, так і жінки. Ледве не кожна держава стає таким чином половинною, замість того, щоб бути вдвічі більше завдяки єдності праць і цілі» [3, с. 257]. Давньогрецький інтелектуал звертається до законодавців з пропозицією закріпити його висновки законом. «Законодавець, – пише він, – повинен бути послідовним до кінця, а не зупинитися на півдорозі. Тому він не повинен допускати, щоб жінки віддавалися ніжності, марнотратності і вели безладне життя, адже до кінця потурбувавшись про чоловіків, законодавець тим самим дає державі, мабуть, половину щасливого життя замість подвійного» [3, с. 259–260].

Виняткова монополія держави на освіту і виховання, на думку Платона, має реалізуватися також і в тому, що законодавець повинен не тільки контролювати освітньо-виховний процес, але й створювати для нього певні рамки, розробляти зміст і форми навчання і виховання, давати дозвіл на будь-які зміни у цьому процесі лише тоді, коли вони узгоджуються з політичними процесами в державі. «Законодавець повинен на прикладах розтлумачити характер... танців. І страж законів повинен їх придумувати, а придумавши, з'єднати з іншими видами мусичного мистецтва» [3, с. 269]. Як зазначав К. Поппер, «зв'язок між змінами в музиці та політиці... визнавали скрізь у Греції, але надто у Спарті, де у Тимофея відібрали ліру за те, що він додав до неї чотири струни» [8, с. 265]. Цей факт – чіткий доказ абсолютно жорсткого контролю за освітою і вихованням з боку держави. Тому, «слід остерігатися введення нового виду мусичного мистецтва – тут ризикують усім: адже ніде не буває зміни стилів музики без змін у найважливіших державних установах» [8, с. 264], – резюмує К. Поппер політико-світоглядну позицію стародавньої грецької держави, яку змалював великий Платон у своєму проекті.

Список використаних джерел

1. Асмус В. Ф. Античная философия. Учеб. пособие. Изд. 2-е, доп. – М.: Высш. школа, 1979. – 543 с.
2. Платон. Диалоги / Пер. с древнегр.; Сост., ред. и авт. вступит. статьи А. Ф. Лосев; Авт. примеч. А. А. Тахо-Годи. – М.: Мысль, 1986. – 607 с.
3. Платон. Законы / Пер. с древнегреч.; Общ. ред. А. Ф. Лосева, В. Ф. Асмуса, А. А. Тахо-Годи; Авт. ст. в примеч. А. Ф. Лосев; Примеч. А. А. Тахо-Годи. – М.: Мысль, 1999. – 832 с.
4. Платон. Парменид // Платон. Федон, Пир, Федр, Парменид / Общ. ред. А. Ф. Лосева, В. Ф. Асмуса, А. А. Тахо-Годи; Примеч. А. Ф. Лосева и А. А. Тахо-Годи; Пер. с древнегреч. – М.: Мысль, 1999. – С.346–412.
5. Платон. Пир // Платон. Федон, Пир, Федр, Парменид / Общ. ред. А. Ф. Лосева, В. Ф. Асмуса, А. А. Тахо-Годи; Примеч. А. Ф. Лосева и А. А. Тахо-Годи; Пер. с древнегреч. – М.: Мысль, 1999. – С.81–134.
6. Платон. Федон // Платон. Федон, Пир, Федр, Парменид / Общ. ред. А. Ф. Лосева, В. Ф. Асмуса, А. А. Тахо-Годи; Примеч. А. Ф. Лосева и А. А. Тахо-Годи; Пер. с древнегреч. – М.: Мысль, 1999. – С.7–80.
7. Платон. Федр // Платон. Федон, Пир, Федр, Парменид / Общ. ред. А. Ф. Лосева, В. Ф. Асмуса, А. А. Тахо-Годи; Примеч.

А. Ф. Лосева и А. А. Тахо-Годи; Пер. с древнегреч. – М.: Мысль, 1999. – С.135–345.

8. Поппер К. Відкрите суспільство та його вороги. Т.1 / Перекл. з англ. О. Коваленка. – К.: Основи, 1994. – 444 с.

9. Таранов П. С. Платон // Таранов П. С. Антологія мудрости: 120 філософів: В 2-х т. – Т.1. – Симферополь: Реноме, 1997. – С.213–248.

References

1. Asmus V. F. Antichnaia filosofii. Ucheb. posobie. Izd. 2–e, dop. – М.: Vyssh. shkola, 1979. – 543 s.

2. Platon. Dialogi / Per. s drevnegr.; Sost., red. i avt. vstupil. stat'i A. F. Losev; Avt. primech. A. A. Taho-Godi. – М.: Mysl', 1986. – 607 s.

3. Platon. Zakony / Per. s drevnegrech.; Obsh. red. A. F. Loseva, V. F. Asmusa, A. A. Taho-Godi; Avt. st. v primech. A. F. Losev; Primech. A. A. Taho-Godi. – М.: Mysl', 1999. – 832 s.

4. Platon. Parmenid // Platon. Fedon, Pir, Fedr, Parmenid / Obsh. red. A. F. Loseva, V. F. Asmusa, A. A. Taho-Godi; Primech. A. F. Loseva i A. A. Taho-Godi; Per. s drevnegrech. – М.: Mysl', 1999. – S.346–412.

5. Platon. Pir // Platon. Fedon, Pir, Fedr, Parmenid / Obsh. red. A. F. Loseva, V. F. Asmusa, A. A. Taho-Godi; Primech. A. F. Loseva i A. A. Taho-Godi; Per. s drevnegrech. – М.: Mysl', 1999. – S.81–134.

6. Platon. Fedon // Platon. Fedon, Pir, Fedr, Parmenid / Obsh. red. A. F. Loseva, V. F. Asmusa, A. A. Taho-Godi; Primech. A. F. Loseva i A. A. Taho-Godi; Per. s drevnegrech. – М.: Mysl', 1999. – S.7–80.

7. Platon. Fedr // Platon. Fedon, Pir, Fedr, Parmenid / Obsh. red. A. F. Loseva, V. F. Asmusa, A. A. Taho-Godi; Primech. A. F. Loseva i A. A. Taho-Godi; Per. s drevnegrech. – М.: Mysl', 1999. – S.135–345.

8. Popper K. Vidkryte suspil'stvo ta yogo vorogy. T.1 / Perekl. z angl. O. Kovalenka. – К.: Osnovy, 1994. – 444 s.

9. Taranov P. S. Platon // Taranov P. S. Antologiiia mudrosti: 120 filosofov: V 2-h t. – Т.1. – Simferopol': Renome, 1997. – S.213–248.

Mulyar V. I., Doctor of Philosophical Sciences, Professor, the Head of the Department of Humanities and Social Sciences of Zhytomyr State Technological University (Ukraine, Zhytomyr), Vim54@ukr.net

Philosophical and educational concept of Plato

The article actualises the philosophical and educational concept of Plato as one of the most prominent models of teaching and upbringing of the Greek society. The organic connection of the educational and philosophical views of Plato with his general philosophical doctrine, in particular, of reference prototypes, which are eternal and non-transformational, remaining perfect in all their manifestations, and therefore unattainable in their perfection for any of their own real, terrestrial, objective prototypes, is substantiated. Thus, the soul is substantiated as the eternal essence of the person and the process of human cognition as a reminder of the soul of what she saw when walking alongside God and ascended to true existence. In the essence of the philosophical and educational paradigm of Plato – the formation of a citizen of a perfect state as the cultivation of the highest virtues: wisdom, courage, restraint and justice; education and upbringing under the control of the state. The essence of kalokagathia as a moral beauty of a citizen of the ancient Greek society is revealed. Two main parts of education and upbringing: gymnastic and musical ones are highlighted. The role and place of dance and wrestling as the rods of gymnastic education, as well as the basic samples of musical education is uncovered. An exceptional state monopoly on education and upbringing, and therefore the class nature of the Platonic philosophical and educational concept is shown.

Keywords: reference prototypes, human soul, cognition as a recollection, kalokagathia, gymnastic upbringing, music education, dance, wrestling, singing, state monopoly on education and upbringing.

УДК 1(091)

Салій А.,

кандидат філософських наук, доцент, ВДНЗУ
«Українська медична стоматологічна академія»
(Україна, Полтава), anatoli.salj@gmail.com

ЕКЗИСТЕНЦІЙНІ ВИМИРИ САМОТНОСТІ У ТВОРЧОСТІ ГАЙТО ГАЗДАНОВА (ІСТОРИКО-ФІЛОСОФСЬКИЙ КОНТЕКСТ)

Один із найяскравіших письменників та мислителів російської еміграції «першої хвилі» – Гайто Газданов – може вважатися репрезентатором цілого

покоління тих, кого громадянська війна 1918–1921 рр. закинула на чужину. Він представник «молодого покоління» митців в еміграції, які на руїнах минулого прагнули збудувати своє особливе, нове майбутнє. Це В. Варшавський, Б. Поплавський, Н. Берберова, Б. Оцун, В. Набоков та інші. Сам Г. Гайтанов називав їх «поколінням сходових прольотів». Критичність, реалізм та біографічність стали основними у інтерпретації творчості письменника. Його герої – це, здебільшого, він сам: воїн, таксист, літератор. Самого Газданова також не обійшло відчуття покинутості та самотності, яке він яскраво відобразив у своїх романах та оповіданнях, описуючи складне життя емігрантів та їх трагічні долі.

Ключові слова: Газданов, самотність, екзистенція, відчуження, ностальгія, «Срібна доба».

Творчість Г. Газданова сьогодні досить затребувана і популяризована на теренах колишнього Радянського Союзу і на це існують свої причини. Одна із найголовніших – це постать самого автора. Гайто Газданов – типовий романтичний герой, який пройшов криваву громадянську війну і вижив у тяжких умовах еміграції. Він не просто залишився самим собою, він зміг зберегти у собі ту важливу іскорку інтелігентності та людяності, яку втратили тисячі його співвітчизників не витримавши гнітючих умов виживання на чужині. Тому образ, який презентує собою Г. Газданов – це таксист, який в кафе, навпроти залізничного вокзалу, у перервах між рейсами, п'є... молоко [3, с. 7], а навкруги рікою ллється алкоголь, заливається чиясь чергове розбите життя і глушиться німий біль непотрібності, покинутості і самотності.

Стан самотності добре відомий і самому Г. Газданову, рівно як і відчуженість, яка випливала із його становища емігранта. Але сутність людська у тому і проявляється, як вона переживає такі ситуації. Більше того, почуття самотності та відчуження властиві майже усьому творчому спадку Г. Газданова, так само як і поневір'яння. Ці стани тісно сплетені із долею самого письменника, який і сам більшу половину свого життя поневір'явся на чужині, був відірваний від рідних коренів, від матері, якою так і не зміг побачитися попри усі намагання. Можливо звідси і внутрішній надрив його романів та оповідань, що зближує його із творчістю Л. Толстого і Ф. Достоєвського, а з іншого боку нагадує М. Гоголя та І. Буніна, хоча особливістю творів Г. Газданова залишається їх глибока автобіографічність, яка тісно поєднана із філософічністю, що безперечно стало результатом захоплення працями Б. Паскаля, І. Канта, Д. Юма, Б. Спінози, А. Шопенгауера, Л. Фейєрбаха.

За віком Г. Газданов належав до так званого «молодшого» покоління емігрантів першої хвилі, яке В. Варшавський назвав «непоміченим» [2], а період його становлення охопив 20–ті – 30–ті роки ХХ століття. Хоча саме ці двадцять років стали свого роду переломними, світоглядно формуючими, як для представників «старшого» покоління емігрантів, так і для їх молоді зміни. Чинники, які стали визначальними при формуванні нових світоглядних парадигм у представників російської еміграції, були злиті із загальноєвропейським суспільно-політичним фоном і характеризувалися кризою лібералізму та становленням тоталітарних держав. Усе це прямо накладається на формування так званих символів емігрантської ідентичності – покинутість, відчуженість, самотність, культурне протистояння.

Як визначає більшість дослідників, основним поняттям, яке чітко характеризує ту екзистенційну ситуацію у якій опинилися десятки тисяч емігрантів є «злам». І мова тут ведеться про ті процеси, які